

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОЦЕСІВ ЄВРАЗІЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ (В КОНТЕКСТІ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ СПРЯМУВАНЬ УКРАЇНИ)

Котвицька О.І.,
аспірантка

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

У статті розглядаються сучасні тенденції процесів Євразійської інтеграції в контексті гео економічних спрямувань України. Виділяються умови та головні чинники розвитку міжнародної інтеграції новостворених держав на території колишнього СРСР.

Ключові слова: інтеграційні процеси, міжнародна економічна інтеграція, ЄврАзЕС, СНД, митний союз.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ПРОЦЕССОВ ЕВРАЗИЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ (В КОНТЕКСТЕ ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИХ НАПРАВЛЕНИЙ УКРАИНЫ)

В статье рассматриваются современные тенденции процессов Евразийской интеграции в контексте геоэкономических направлений Украины. Выделяются условия и главные факторы развития международной интеграции новообразованных государств на территории бывшего СССР.

Ключевые слова: интеграционные процессы, международная экономическая интеграция, ЕврАзЭС, СНГ, таможенный союз.

MODERN TENDENCIES OF PROCESSES OF EURASIAN INTEGRATION (WITHIN GEOECONOMIC DIRECTIONS OF UKRAINE)

The article studies modern tendencies of the processes of Eurasian integration within geoeconomic directions of Ukraine. The author gives the terms of development and the main factors of international integration on the territory of the former USSR.

Key words: integration processes, international economic integration, Eurasian Economic Community, Customs Union, CIS.

Розпад СРСР започаткував розвиток на його території процесу економічної інтеграції новостворених держав. Створене в 2000 р. Євразійське економічне співтовариство, до якого входять Росія, Казахстан, Білорусь, Киргизстан і Таджикистан, в даний час є одним з найбільш авторитетних багатобічних інтеграційних об'єднань, що динамічно розвиваються, на пострадянському просторі. Підсумки першого десятиліття переконливо підтверджують, що потенціал ЄврАзЕС створює реальні умови для зміцнення взаємовигідних торгівельно-економічних зв'язків, підвищення ефективності національних економік та їх стійкого розвитку. У більшості держав Співтовариства покращились основні макроекономічні показники, спостерігається зростання промислового і сільськогосподарського виробництва та об'єму вантажоперевезень. 1 січня 2010 р. в рамках ЄврАзЕС почав діяти Митний союз Республіки Білорусь, Республіки Казахстан і Російської Федерації. Фактично почався новий етап розвитку Співтовариства.

Питаннями інтеграційних процесів на пострадянському просторі займаються багато вітчизняних та зарубіжних учених: А. П. Голіков, С. А. Міхєєв, А. С. Філіпенко, А. С. Панарін, Йоханс Лінн та ін., але багато питань ще залишаються недостатньо дослідженими.

Співробітництво з державами пострадянського простору є пріоритетним напрямом зовнішньої політики України. Саме тому розгляд інтеграційних процесів на пострадянському просторі в контексті гео економічних спрямувань України, а також визначення чинників та наслідків їх здійснення, має

актуальне значення, і все це вимагає детальнішого вивчення у науковому сенсі.

Метою даної статті є виділення та аналіз головних умов та чинників міжнародної інтеграції на території колишнього СРСР, а також розгляд сучасного стану та тенденцій інтеграційних процесів на пострадянському просторі.

Реалізація поставленої мети досягається через вирішення наступних завдань:

- здійснити аналіз головних умов міжнародної інтеграції на території колишнього СРСР;
- виділити чинники інтеграційних процесів на пострадянському просторі;
- дати оцінку сучасному стану процесів міжнародної інтеграції на пострадянському просторі;
- виділити етапи Євразійської інтеграції.

Під час розгляду питань економічної інтеграції країн на пострадянському просторі та їх економічного співробітництва важливим є виділення поняття інтеграції. Не існує єдиного підходу до визначення такого поняття, як інтеграція, але, на думку багатьох дослідників, інтеграція — це насамперед процес економічної взаємодії країн, що веде до зближення, а згодом і уніфікації господарських механізмів, набуває форми міждержавних угод та узгоджено регулюється міждержавними органами.

Міжнародна економічна інтеграція — процес зближення, взаємопереплетення, зрощування національних економік і формування цілісного регіонального (міжнародного) господарського комплексу [5, с. 332].

Процес економічної інтеграції відбувається тоді, коли дві або більше країн об'єднуються для створення

ня ширшого економічного простору. Країни укладають інтеграційні угоди, сподіваючись на економічний вигаш, хоча також можуть мати політичні чи інші цілі [5, с. 332].

На думку російського дослідника А. Панаріна, інтеграційний процес має два взаємозв'язані аспекти: інструментально-прагматичний, інфраструктурний, покликаний забезпечити єдиний економічний, інформаційний, правовий простір, і духовно-ціннісний, призначений для повідомлення цьому простору вищій сакральній (ціннісній) сенс [4, с. 267].

Теоретичні передумови до інтеграції можуть бути представлені в наступному вигляді:

- 1) загальні економічні інтереси;
- 2) загальна ідеологія, що виключає або виключає релігійний чинник, культура;
- 3) родинна або загальна національна або культурна приналежність;
- 4) наявність загальної об'єднуючої загрози (найчастіше зовнішньої військової);
- 5) примус (найчастіше зовнішній) до інтеграції, штучне підштовхування об'єднувальних процесів;
- 6) наявність загальних кордонів, географічна близькість [2].

Виділимо головні чинники, що породжують інтеграційні тенденції на пострадянському просторі:

- розподіл праці, який неможливо було змінити цілком за короткий проміжок часу. У багатьох випадках це взагалі недоцільно, оскільки розподіл праці, що склався, в значній мірі відповідав природно-кліматичним та історичним умовам розвитку;
- бажання широких мас населення в країнах – членах СНД підтримувати досить тісні зв'язки через змішане населення, змішані шлюби, елементи загального культурного простору, відсутність мовного бар'єра, зацікавленість у вільному переміщенні людей і т.п.;
- технологічна взаємозалежність, єдині технічні норми та ін.

Виділимо основні етапи створення Євразійського союзу:

1 етап – Зона вільної торгівлі. Були підписані різноманітні договори щодо вільної торгівлі між пострадянськими країнами. Але вони були досить неефективні, що привело до другого етапу більш жорсткої форми інтеграції.

2 етап – Митний союз. Його членами стали Російська Федерація, Республіка Білорусь та Республіка Казахстан. Україна поки що не прийняла однозначного рішення щодо цього питання.

3 етап – Єдиний економічний простір (ЄЕП), тобто спільний ринок. Початком його роботи оголошено 1 січня 2012 року.

4 етап – Економічний та валютний союз (Євразійський економічний союз). Підписання установчих договорів було перенесено з 2012 р. на 2015 р. через політичні причини.

5 етап – Політичний союз. Євразійський союз оголошено кінцевою метою процесів реінтеграції пострадянського простору.

Економічна інтеграція починається з лібералізації взаємної торгівлі товарами, включаючи створення спільного митного тарифу щодо третіх країн, доповнюється свободою міждержавного просування факторів виробництва і завершується уніфікацією

макроекономічної політики і створенням наддержавних органів управління, які поступово набувають політичного характеру. В результаті з'являється політичний союз у вигляді федерації, або конфедерації яким, за задумом, має стати Євразійський союз [3].

Варто наголосити, що новий етап інтеграційних процесів на пострадянському просторі відрізняється від попередніх, оскільки забезпечується рядом створених країнами-учасницями інститутів, юридична природа та функції яких є кардинально відмінними від тих, що до створення МС і ЄЕП існували в тих чи інших формах в інтеграційних об'єднаннях на просторі СНД. З метою забезпечення їх ефективної роботи країни-члени розробили та підписали ряд угод, у відповідності з якими ці інститути створювалися та які наразі регламентують їх діяльність. Такими інститутами є Міждержавна Рада ЄвразЕС, Суд ЄвразЕС, Комісія МС (пізніше перейменована в Євразійську економічну комісію), Експертна рада МС. Важлива роль у реалізації великих інвестиційних проектів відведена Євразійському банку розвитку (ЄАБР) зі статутним капіталом 1,5 млрд дол., який був заснований в 2006 р. Росією і Казахстаном. Республіка Білорусь та Республіка Вірменія вступили до складу учасників Банку, Республіка Таджикистан завершує процедуру вступу. Функціонує також «Євразійська ділова рада», що об'єднує представників підприємницьких кіл країн Співтовариства. Причому Євразійська економічна комісія за своєю природою є наднаціональним органом, побудованим за принципами Європейської комісії, і, за установчими документами, її рішення є обов'язковими для виконання країнами-членами [3].

Останніми роками сталися ряд позитивних моментів у рамках ЄвразЕС: сформований Митний союз, підписані угоди про ЄЕП, оголошено про створення Євразійського економічного союзу. З'явилися реальні передумови для формування і швидкого розвитку економічного союзу країн ЄвразЕС, у тому числі за рахунок вступу до цього союзу України. Країни СНД в сукупності мають багатий природний і економічний потенціал, обширний ринок, який дає їм значні конкурентні переваги і дозволяє зайняти гідне місце в міжнародному розподілі праці.

Проте ці можливості використовуються українцями нерационально, а інтеграція як спосіб спільного господарювання не дозволяє доки переламати негативні тенденції деформації відтворювальних процесів і задіювати природні багатства, ефективно використовувати матеріально-технічні, науково-дослідні і кадрові ресурси для економічного зростання окремих країн і всієї Співдружності. Практично не використовується така важлива форма інтеграційних відносин, як транскордонне співробітництво.

На сьогоднішній день Україна стоїть перед вибором – або участь в Зоні вільної торгівлі з ЄС, або членство в Митному союзі Росії, Білорусі і Казахстану. Питання приєднання України до Митного союзу є питанням виживання української економіки і насамперед галузей, що виробляють продукцію з високою доданою вартістю, тому що вони зорієнтовані саме на виробництво продукції на ринки Митного союзу.

Отже, підводячи підсумки, можна зробити наступні висновки.

Інтеграція в СНД спирається на об'єктивні чинники, що склалися у минулому: розподіл праці, технологічна взаємозалежність, елементи загального культурно-цивілізаційного простору.

Результати інтеграції в СНД виявилися суперечливими: була досягнута безліч домовленостей, але більшість з них не була виконана. В той же час СНД

не розпалося і в цілому довело доцільність свого існування.

Головні перешкоди інтеграції – побоювання в країнах-членах СНД обмежити свій суверенітет, економічні труднощі, незавершеність будівництва нової соціально-економічної системи.

Науковий керівник – д.г.н., проф. Голиков А.П.

Список літератури

1. Голиков А. П. Региональная политика и экономическое развитие: европейский контекст : учебное пособие / А. П. Голиков, Н. А. Казакова, Ю. Г. Прав. — Х. : Экограф, 2009. — 240 с.
2. Михеев С. А. Постсоветское пространство: элиты против интеграции / С. А. Михеев // ЦентрАзия. — 2006. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1166689800>.
3. Пеллагеша Н. Є. Перспективи Євразійського союзу як потенційно можливого центру впливу в новій глобальній геополітичній архітектурі Євразії / Н. Є. Пеллагеша // National Security № 19 — 2012. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nationalsecurity.org.ua/2012/10/1933/>
4. Панарин А. С. Правда железного занавеса / А. С. Панарин. — М. : Алгоритм, 2006. — 636 с.
5. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: теорія : підручник / А. С. Філіпенко. — К. : Либідь, 2008. — 401 с.